

مطبعه رحل اراره :

جمال اوغلنده امنيت
صندوغى جوارنده
شنگول يقوشنده
۲۵ نومبر

مشاط قلم

۱۳۲۶

سلکمزموافق آثار
جدیده مع المنونبه
قبول اولنور

درج ایدله یین آثار اعاده اولنماز

دیر ، فلسفه ، علوم ، حقوق ، ادبیات تاریخ ، سیاست و بالخاصه احوال و شئونه اسلامیه و بحث ایدر و هفته ده بر نشر اولنور .

آبونه بدلی

صاحب و مؤسسلری :

در سعادتده نسخہ سی ۵۰ باره در

ابوالعلا زین العابدین - ح . اشرف ادیب

تاریخ تأسیسی

قیرلهدن مقوا بورو ایله کوندریلیرسه سنوی
۲۰ غروش فضله آلنیر

۱۰ تموز ۳۲۴

سنه لکی	التی آیلانی	غروش
ممالک عثمانیه ایچون	۶۵	۳۵
روسیه	۶۵	۳۵
سائر ممالک اجنبیه	۱۷	۹

آلتنجی جلد

۲۱ شعبان المعظم ۱۳۲۹ پنجشنبه ۴ اغستوس ۱۳۲۷

عدد : ۱۵۴

اسلامده فن و فلسفه

علم لسانیه و ادبیه علمای — مراسلک قواعدی ، اولسانک نعمم و انتشاردن سوکره وضع و تدوین ایدیلیر . لسانلر قاعدهلردن دکل ، بالعکس قاعدهلر لسانلردن تولد ایدر .

زمان جاهلیتده لسان عربیه دائر قواعد مؤلفه موجود دکلدی . فطری بر سلیقه ، طبیعی بر ملکه ، فصاحت لسانیهی ؛ قواعد مو - ضوعدن دهها زیاده بر امنیتله محافظه ایده بیلوردی .

بر یوک شاعرلر و مشهور خطیبلرله بادیه نشین عربلرک بطندن بطنه نقل و حفظ ایدیلن اشعار و خطبهلری ، جمیل منتخبه لری آموزج اتخاذا ایدیلیر و طبیعی بر ملکه راسخه سایه سنده آثار ادبیه نک فصیح و بلیغ اولانلری دیکرلردن تمیز و تفریق اولنورلردی . سوق الکاظر ، بو اساسه ابتداء تشکیل ایتمش بر نوع لسان اقاده میلرندن باشقه برشی دکلدر .

قرآن کریمک شرف نزولی بلغای عربی بهت و حیرت ایلچینده بر ایشدی . چونکه ، فرقان مینک اسلوب و طرز بیانی ، او وقته قدر معلوم و معروف اولان عنعناته توافق ایتیلوردی . حتی مشهور (ولید بن مغیره) قرآن کریمک شعر اولدیفنی ادعا ایدنلره قارشلی ، آیات فرقانیه نک اوزان و قوافی شعریه به توافق ایتدیکنی درمیان ایدرک بو ادعای رد و جرح ایلیمشدی .

فی الحقیقه قرآن مبین اعجاز نما بلاغت و فصاحتیه ، لفظاً و معنی تر معجزه عظمی در . بیک اوچیوز بو قدر سنه اول « وان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله ... » نظم جلیل ایلله وقوعبولان تحریفی نک حکمی بو کونده باقی اولدیفنی کبی الی الابدده پایدار اوله جقدر . او وقت دهکی عجز ، هر زمان ایچونده واقع و محققدر .

حقایق عقلیه و قانونیهی ، اک بلیغ ارباب لسانی زانوزن زمین عجز و تکریم ایده جک بر صورتده ، طرز بیانک اک پارلاق اک رنگین بر اساو یله تبیین ایتک قدرت و عرفان بشر فوقنده در . عینی بر مضمون دعاتله تکرر ایلدیکی حالده شعنه فصاحت و بلاغت ذره قدر خلل طاری اولیور ...

اعجاز بیاندهکی ابلیغیت ایسه بر معجزه محضه در . بر قاج لفظ شریف تحتنده مندیج اولان جهان معانیک تصویر و بیانی ، اک متبحر مفسرلری بیله اعتراف عجزه مجبور ایلیمکده در .

اصحاب کرام حضرتانی ، آیات فرقانیهی لسان دربار رسالتدن تلقی ایتدکلری وجهله حفظ و قید ایدر و اساساً سلیقه فطریه لری ایجاباتی اوله رق قرائت و اعرا بده دوچار خطا اولزلردی .

فقط ، اسلامیتک توسعی و نسلاً عرب اولیان و یا عرب اولوبده اقوام مجاوره ایلله وقوعه کلان تماسات متوالیه نتیجه سنده سلیقه اصلیه لری غائب ایتمش بولنان افرادک دین اسلامه دخوللری متعاقب ، قرآن کریمک اعرا بده رعایت ایدیه مدیکی کورولمکه باشلادی . اساساً

مفسرین کرامده ، آیات فرقانیهی تفسیر ایده بیسلمک ایچون قواعد لسانیه نک وضعی لزومی حس ایدیورلردی .

اقوام اجنبیه ایلله اختلاط ، لسانک بوزولمه یی تسریع و تسهیل ایلیمشدی . بر چوق کیمسه لر ، قرآن کریمک قرآنی اشانده اعرا ب خطاسنه دوچار اولیورلردی . قواعد لسانیه نک تدوینی لزومی مبرم و احتیاج قطعی ایدی .

بو لزومی ایلک اول جس ایدن جناب حیدر کرارک تلقیناتیه ، (ابوالاسود الدؤلی) حضرت لری نحو عربینک اساسی وضع و تأسیسه موفق اولدی .

آیات فرقانیه دن استنباط احکامه چالشان اعظم متبحرین ، صرف و نحو دن ماعدا ، علم اشتقاق ، علم معانی ، علم بدیع و بیان کبی فنونه عرض احتیاج ایدیورلردی .

حقایق عالیه قرآنیه نک تفسیری ، دقایق حکمت شمول فرقانیه نک ، ایضاحی ایچون ، لسان عربک غوامضنه کسب و قوف ایتک لزومی کوندن کونه دهها زیاده بر شدتله حس ایدیورلردی .

قواعد لسانیه نک اثنای تدوینده (قیس) ، (نیم) و (اسد) قیله لری کبی اقوام مجاوره ایلله اختلاطدن مصون قالمش و لسانلری قاریشمامش اولان قبائلک لهجه لری به مراجعت ایلدی .

قبائل مذکوره ، محیطلری مقتضاسی ، اقوام سائر ایلله تماسدن آزاده بولندکلری کبی ، مجاور قیله لریک تأثیراتندن ده مصون قالمش اولدکلردن بکارت لسانیه لری محافظه یه موفق اولمشلردی .

علم عروضک اساسی وضع و تأسیسه موفق اولان (امام خلیل) دن سوکره ، علم نحو ده اشتهار ایدن اک بیوک سیما (سیویه) در . سیویه ک تألیف ایتدیکی اثر ، کندیسندن سوکره کلن انعمه نحاتک مرجع یکانه سی اولمشدر .

بو اثر او درجه اشتهار ایلیمش ایدی که ، او و قتلر (کتاب) دیر دیمز در عقب سیویه ک تألیف معظمی وارد خاطر اولوردی .

سیویه ک معاصر ورقبی اولان (کسائی) ده مشاهیر فضلاء نحاتندر . خلیفه هارون الرشیدک مخدومی محمد الامین حضورنده ، بو ایکی داهینک اجرا ایتدکلری مباحثات و مناقشات مشهوردر . به ضیلری طرفندن امام خلیله اسناد ایدیلن (کتاب العین) عنوانی اثر معروفده ، سیویه ک کتابندن سوکره اک معتبر مؤلفاتندر . متبحرین علما ، قواعد لسانیه و ادبیهی ؛ قرآن کریم و احادیث نبویه ایلله جاهلیه شعراسنک اثرلری و بادیه عربلرینک لهجه لرندن اشتهاد ایتک اوزره ، وضع و تأسیسه چالشمشلردر .

بو بابده کی مؤلفات قدیمه ، متین اساسلره استناداً تدوین ایلیمش اولقله برابر قلاسیق آثار میاننه ادخال اولنه مزلر .

کتب مذکوره ده تعقیب ایدیلن مه تود بوس بوتون باشقه در . بولر ، بالخاصه ارباب تدقیق ایچون واسع و زنکین بر ساحه تتبع اوله بیلور .

بر شا کرد بو کتابلرک مطالعه سندن مستفید اوله مزلر . فقط بر

معلم غوامض لسانیہ عائد ذہن دقیق مباحثی آثار مذکورہ در بولہ بیلور ، وجداً استفادہ ایدر .

بالآخرہ ، علوم لسانیہ و ادبیہ سبب و کسائی کبی بر جوق داهیلر دہا یتشمش و بیکلر جہ آثار نافہ تالیفہ موفق اولمشلردر . فقط متأخرین اخیرہ میباندہ تعداد اولنہ بیلن بعض ذوات ، ذکای فطریلریتہ بر مشغلہ جدیہ بولہ ناملرندن و یا خود بو صورتلہ قدرت علمیلرینی کوسترمک غیرتہ دوشمش اولملرندن ناشی ، قواعد لسانیہ کتابندن باشقہ ہر شیتہ بکزمین بر طاقم اثرلر تالیفہ سہودہ اوغرا شمش طور مشلزددر .

ابن کمال و ابوالسمود دورلرندن صوکرہ ، مدارسدہ تدریس اولنان علوم آلیہک مطلوب درجہدہ ثمرہ بخش اولہ مامسی ، بوکئی اثرلرک تدریسات لسانیہ پروغرا ملریتہ ادخال ایدلش اولمسنندن نشأت ایتدیکی شہہ سزدر .

آثار مذکورہک اکثریسی اہل لسان اولیان و یا لسانک ادبیاتہ وقوف تامی بولنمیان ذوات طرفلرندن یازلمش اولملریدہ بالخاصہ جای تأملدر .

عصام ، عبدالغفور و اطہلی مرحوملر ... کبی ذوانک اثرلری ایلہ حواشی و شروحک بر جوقلری بوقبل آئاردن صاییلہ بیلورلر . ایکنجی عصر ہجریدہ ، علماء لسانیہدن ، بصرہ طرفلرندہ اشتہار ایدن اعظم میباندہ ، امام خلیل ، امام سیبویہ ، ابو زید انصاری ، واصمی کبی بیوک سیمالر کوریورز .

کوفہ جہتلرندہ ایسہ ، کسائی ، فرا ، ابو الحسن الاحفش ، عبداللہ بن سعید کبی مشہور داهیلر یتشمشدر .

ابن خلدونک روایتہ نظراً ، عباسیلر دورندہ ، علوم ادبیہ و لسانیہدہ اشتہار ایدن ابن قتیبہ ، امام مبرد ، جاحظ و قالی کبی ذوات ، مؤلفین ادبیہ آرسندہ شمشہ پاش ناصیلرندن صاییلورلر . فی الحقیقہ (قالی) نک (کتاب النوادر) ی ابن قیبہک (ادب الکاتب و ابو الفرج اصفہانینک (کتاب الاغانی) سی ادبیات عربیہ نک اک زنگین واک رقیق غوامضاتہ جلوہکاه تعالی اولمشلرددر .

مبردلہ جاحظک (ادب الکامل) و (کتاب الیسان والتیین) عنوانی اثرلریدہ امہات کتب لسانیہدن معدوددر .

(بدیع الزمان ہمدانی) نک مقاماتیلہ مشہور ابو محمد حریرینک مقاماتی علامہ زحشرینک (اطواق الذهب) ی دخی ادبیات عربیہدہ نمودج اتخاذ اولہ بیلہ جک آثار جیدہ مجموعہلریدر . اسلامینک انتشارینی متعاقب اشعار عربیہدہ کوریلن ، رقت حس ، نزاہت بیان ، اصالت و جلالت افادہ ، وبالخاصہ فکرہ اینجہک ، تصویردہ کی اسلوب ، منقادہ کی علویت فلسفیہ بسیط بر مقایسہ و تدقیق نتیجہسندہ در حال کوزہ چاربار .

مثلاً بی پایان بر قوم صحراسیلہ ، لایتغیر بر سقف مکوکب آرسندہ بادیه پیمایان عرب جاہلہ شاعری ، بیندیکی آتدن ، سوریدیکی دودہدن ییقلمش یورددن ، محرق صیجافدن ، کشیف ظلمتدن . قویون و دودہ سوریلرندن ، چیللاق حرملرندن باشقہ برشی کورمن ، برشی بیامزدی .

یکنسق و محصور بر حیاتک سانحات فکریہسیدہ - صمیمی و غرام آلود اولقلہ رابر - بالطبع یکسادہ ، یک استدائی اولور . فی الحقیقہ اشعار جاہلیہ چیللاق و خیالات شاعرانہدن آزادہدر . الفاظندہ کی متانت حیرتبخش اولدینی کبی منادہ کی وحشت و خشونتدہ دخی باشقہ بر کوزلک ، باشقہ بر قدرت تسخیر واردر . مع مافیہ ، نظریہ ترازیجات لفظیلر ، دلنواز استعارملر ، رونقدار مجازلر ، تزیہ کنایہلرندن عاری اولان بوشعرلر ، مبالغہ و تکلفدن آزادہ ، ابتدائی ، طبیعی و یکسادہدر . نابغہ و یازہیرک اشعاریلہ جریر و یا ابونواسک سانجہلری ، غنثہ و یا علقمہ نک ملہماتیلہ ابوالعتاہیہ و یافرز دقک شعرلری آرسندہ بر مقایسہ یاییلہ حق اولورسہ بوفرق و تفاوت و ہلہ نظر دقتی جلب ایدر .

بر قومک مؤلفات ادبیہسی ، او قومک سویۃ عرفان و اخلاقک اک کوزل بر معیاریدر .

ادبای اسلامیہک آثار ادبیہلری صرہ سیلہ مطالعہ و تدقیق ایدیلر سہ ، سویۃ علمدیہک تکامل تدریجیسنہ دائر زنگین پارچہلرہ تصادف اولنہ بیلر . مثلاً جریرک دیوانیلہ ابوالعلاء المعرینک ، احوصک اشعاریلہ مبتنی نک ، فیضی ہندی و یا ابن فارضک شعرلرندہ بوفرق بو تکامل فکری عیاناً کوریلہ بیلور .

ابن کثوم و یا علقمہ نک شعرلریلہ حضرت حسان و یا جناب کعب بن زہیرک قصیدہلری آرسندہ کی درین فرقلر ، تجلیات فرقانیہ ایلہ ایکنجیلرک روحنہدہ حصولہ کلن وجد سانجہ بخوانک تاثیرانندن نشأت ایتدیکی شہہ سزدر .

شعرا ی اسلامیہ آرسندہ ، مداح نبی (حسان بن ثابت) ، صاحب بردۃ رسول ، (کعب بن زہیر) ، فرزدق ، جریر ، بشار عقیلی ، ابو العتاہیہ ، ابوتمام ، ابونواس ، بختری ، ابوالعلاء المعری ، مبتی ، شریف رضی ، صفی الدین حلّی ، مسلم بن ولید ، حماد ، فضل بن صمد ، ابن ہرمہ ، ابوفراس حمدانی ، ابو عباس النامی ، ابو الفرج ، ابن فارض کبی ذوات یک زیادہ اشتہار ایتمشلرددر .

تاریخ و ہفرافنا علمانی . - اسلاملردہ تاریخ نویسک ، سیر کتابلرینک تالیفی ایلہ باشلامشدر . فرقان مینک تفسیری ، احادیث نبویہ نک جمع و توضیحی خصوصنہ باشلانلدینی زمانلر ، بعض آیات و احادیثک تفسیر و ایضاحی ایچون ، لسان دربارلر سالدن نہ وقت و نرہدہ ونہ کی احوال و وقوعات مناسبتیلہ شرف ورود ایلدکلرینہ دائر تفصیلات تاریخیہ لزوم کورولموردی .

اساساً افعال نبویہ سنت رسالتدن بولندقلری جہتلہ پیامبر ذیشانہ دائر اولان وقوعات تاریخیہ نک کونی کونہ و مفصلاً سیلنمہسی لازمہدن ایدی .

قرآن کریم و احادیث شریفہدہ سیرانیادن باحث اولان قصص ، بوابدہ نمودج اتخاذ اولنہ بیلوردی . فی الحقیقہدہ اولہ اولدی . تاریخہ دائر اسلاملر طرفندن یازیلان ایلک اثرلر ، سیر نبویہ و قصص انبیادن باختر .

(سیرۃ ابن ہشام) بویولہ یازلمش آثارک مشہورلرندندر . بالاخرہ

حدود اسلامیة توسع ایدہ رک بر جوق بلده لر زیر لوای خلفایہ داخل اولنجه ، بوشهر لرک احوال تاریخیہ و صورت فتح لرینہ دائر لر یازلمغه باشلادی .

مثلاً مشهور (واقدی) طرفدن (فتوح الشام) عنوانیلہ بر کتاب تألیف ایدلمشدی . واقدی ایکنجی عصر هجری مورخ لرند . خلیفه مهدی طرفدن بغدادک (رصافه) جهتی قاضیلکنہ تعیین ایدلمشدی . تاریخ وفاتی هجرتک ایکبوزیدنجی سنه سنه مصادفدر . واقدی ، ارتحال نبوی پی متعاقب ارتداد ایدن قبائل ایله طلحه و مسیلمه کبی متنبیلرک احوال تاریخیہ لرندن باحث اولق اوزره (کتاب الردة) نامیلہ براردها یازمشدر . ابوالقاسم عبده بن عبدالحکیمک (فتوح المصر والمغرب) نامنده کی کتابیلہ ، (اسحق بن بشر) ک (فتوح بیت المقدس) اسمنده کی اثری بویولده یازلمش مؤلفات معتبره دندر .

(فتح الامصار) عنوانلی کتاب ایسه بین المورخین مشهور و مقبولدر . تاریخ نویسلک خصوصنده مورخین اسلامیہ نک کوسترمش اولدقلری اثر غیر و ترقی وبالخاصه وضع و تعقیب ایتدکلی اصول ، جدأ شایان تقدیر و ستایشدر .

مورخین اسلامیہ نک بالکمر اسم لرینی ذکر ایتک ایچون صحیفه لر طولدر مقیاجاب ایدر . کشف الظنون صاحبی بیک اوچیوز قدر مورخین بحث ایدیور .

فن تاریخک تأسیس و ترقیسی خصوصنده مسلمانلرک ایتش اولدقلری خدمات جهان پسندانہ نک قیمت و اهمیتتی تقدیر ایدہ بیلیمک ایچون ، تاریخی برفن مدون حالنه افراغ ایدہ رک عالم مدنیتک حیرت و تقدیرینی قزائمش اولان ابن خلدون کبی بیوک مورخلرله ابن خلکان مثالی تراجم احوال مؤلف لرینک اسم لرینی در خاطر ایتک کافیدر .

احادیث صحیحہ پی موضوع اولانلردن تقریق ایدہ بیلیمک ، راویلرک احوال خصوصیه لرینی تدقیق و اسانیدی تحقیق ایتک متوقفدر . راویلرک شایان اعتماد اولوب اولدقلری ، آنجق ترجمه حال و گذارش حیات لرینہ دائر پیدا ایدیلہ جک اساسلی و درین برووقوف سایه سنده بیسر اولور .

بو حقیقی بک کوزل تقدیر بیورمش اولان متفکرین علما ، سیر و تراجم احوال محدثینہ دائر متعدد اثرلر تألیف ایتمشلردر . بالاخره کیفیت تعمیم ایدیلہ رک ، (طبقات) عنوانی تحتند ، هر شعبه علمیه ده کسب اختصاص ایتش اولان ذواتک ترجمه حال و آثار مؤلفه لرندن باحث بک جوق کتابلر یازمشدر . ابن قتیبه نک (طبقات الشعرا) سیله ابن خلکانک (وفيات الاعیان) ی ، ابن اصمیه نک (طبقات الاطبا) سی بونوع مؤلفات عالیہ دندر . مورخین اسلامیہ آره سنده ، وسعت عرفا فلرله ممتاز اولان شعله یاش سیمالر ، بشنجی عصر هجریدن صو کره یتشمشلردر . ابن الاثیر ، ابو الفدا ، ابن خلدون بویوک داهیلردن صایلیرلر .

ابن جریر طبری ، فرغانی ، مسعودی ، ابن الاثیر ، ابو الفدا ، ابن الوردی ، ابن خلدون ، خطیب بغدادی ، ابن عساکر ، مقریزی ، ابو

الفرج ، برهان الدین ... کبی اعظمک تألیف ایتدکلی اثرلر ، آوروپا مورخلری ایچون بک زنکین برر مأخذ تشکیل ایتمشلردر .

مفسرین مشهوره میاننده یوکسک بر ناصیه عرفان عرض ایدن ابن جریر طبری ، اوچنجی عصر هجری نهایتہ قدر اولان وقوعات تاریخیہ پی جمع و تألیف ایدمشدر . فرغانی ، طبری نک تاریخیه یارمش اولدیفی ذیل ایله اشهار ایتمشدر .

مسعودی (مروج الذهب) و (اخبار الزمان) نامنده ایکی بیوک تاریخی یازمش در .

ابن الاثیر (کتاب الکامل) عنوانی آلتندہ اون ایکی جلددن مرکب بویوک بر تاریخ مؤلفیدر . ابن الاثیرک بوقیمتدار اثری اولان (لیدن) شهرنده بعده مصرده طبع و نشر ایدلمشددر . کتاب الکامل یدنجی عصر مبادی سنه قدر اولان وقوعات جامعدر .

ابو الفدا ، حما شیری امیری ایدی . عم و عرفانی ، کیاست و روقی ایله مشهور اعظم دندر . (المختصر فی تاریخ البشر) نامنده کی اثری ، تاریخ طبرینک بر مختصر بدر .

ابو الفداتک (تقویم البلدان) عنوانلی جغرافیایی مؤلفات معتبره دن معدوددر .

ابن خلدون ، عالم اسلامک مدار افتخاری اولان بوداهی علم و حکمت ، بی پایان بر جهان معرفتدر . سرگذشت حیاتی ، محاکمات تاریخیه سنه اساس اوله بیلہ جک حادثات مهمه ایله مالا مالدر .

کراتله مختلف امراتک مقام وزارتنی احراز ایدن ابن خلدون ، جوق دفعه لر زندان کوشه لرینی ملجأ اتخاذا ایتش ، بولوش درس خا نه لرده نکبت و فلاکت درس لری او قومش ، و نهایت بوتون اولاد و عیالتک ، آق دکرده ، قودورمش طالع لرک انصاف سر صولت لری آلتندہ غرق و نابید اولدقلری کورمش ، حیاتک بومدهش فاجعه الیمه سنک ده تماشا کری اولمشدر .

ابن خلدونک ال بیوک معلم حکمتی ، کندی صفحات حیاتیه سننده جلوه نما اولان وقوعات و حادثات اولمشدر .

توالی سنین اقبال و فلاکت ، بویوک داهینک دماغنه ، یا کلز بر قدرت محاکمه بخش ایلمشدی .

آلتنجی ، یدنجی و سکزنجی عصرلرده عالم اسلامده ظهوره کلن هرج و مرجلر ، بر جوق حکومتلرک محو و اندراسی ، شوراده بوراده ، هر کون یکی یکی حکومتلر ظهوری ، جوق کچمه دن بونلرکده نجم اقبال لرینک قرین افول اولمسی ، قوجه حکیم ایچون بک واسع بر ساحه تبع تشکیل ایلمشدی .

کندی سیده بالذات بو هرج و مرجلره قارشمش ، اسباب انقراض لری ، مقام وزارتدن ، نافذ بر نظر ، مدقق بر فکرله کورمش ، محاکمه ایتش ، نتیجه مطالعاتی کتاب مشهورنده ترسیمه چالشمشدر . حیاتک بمضاً انوشین ذوق لرینی واکثراً اولدیرنجی زهر لرینی طاهر قی در سخا نه جهانده بک آجی تجربه لرله کاله ایرمش اولان بوداهی ، اولاد و عیالتک غرق کبی تحمل سوز آجیلری ده حس ایتدکن صو کره کاشاندن بسبتون

قوناق بحارینک ، اوغرائیله حق مملکت و شهرلرک احوالنه اولجه واقف اولمق اقتضا ایدیوردی . ایشه بوکی برچوق سبیلر اسلاملی جغرافیایه دائر اجرای تتبعاته ، نشر تألیفاتیه سوق ایلیمشدی .
(حسن بن احمد همدانی) جزیره العربک احوال تاریخیه سنه دائر یازمش اولدینی اثریه بویولده ایلک خطویه آتیه بیلدی .
بالآخره بلخی و کرخی کی ذوات یتیشهرک ، جغرافیائی مدون برفن حالنده تدوینه موفق اولدیلر .

(ابوزید بلخی) ، صورالاقالیم عنوانلی اثریه ممالک اسلامیه مک احوال جغرافییه سنه دائر مهم برائر تألیف ایلیمشدی .
(ابواسحق اصطخری کرخی) ایسه ممالک الممالک نامنده قیمتدار برکتاب مؤلفیدر .

جغرافیون اسلامیه میاننده اکثریاده اشتهار ایدن ذات ، سیاح شهر (ابن حوقل) در . دردنجی عصر هجریده برحیات اولان ابن حوقل ، (المسالك والممالك) عنوانیه یازدینی کتابه متعدد خریطه لر دخی علاوه ایلیمشدی .

مورخ شهر مسعودیک هندستانه عائد جغرافیائی ، مؤلفین متأخره نظرینده وثیقه دار برماخذ اوله رق قبول ایدلمشدی .

بدنجی عصر هجری جغرافیاشناسانی آره سنده بحق کسب شهرت ایدن یاقوت حموی ، تجارتله مشغول ، معروف سیاحلردنذر .

(معجم البلدان) عنوانلی اثری جغرافیایه و تاریخیه عائد اسمائی شهریه بی جامع برقاموس عالیدر . معجم البلدان ده بر شهردن بحث اولنورکن ، طاعلری ، دره لری ، مشهور بنالری ، احوال تاریخیه سی هیکلری ، جامع و مدرسه لری ، تخیانه لری دخی تصویر ایدلمش اولدینی کی اوراده پرورش یاب کمال اولان اعظمک تراجم احوالنه دأترده معلومات ویرلمشدی . مورخ شهر ابو الفدائک (تقویم البلدان) نامنده کی جغرافیا کتابتدن ، بالمناصبه ، یوقاریده بحث ایدلمشدی .

مدالی اعدادیسی مدبری

م . شمس الدین

صاری عبدالله افندی

عثمانی ارباب کمال و معارفی آره سنده دینی ، اخلاقی ، ادبی ، سیاسی آثاریه بر موقع ممتاز احراز ایله یین بر ذات ستوده صفاتدر . دیار مغرب شهرزاده لرندن اولان پدر عالیلری سید محمد افندی دارالحلایه الاسلامیه اولان استانبوله کله رک کوردیکی معامله احترامکارانه یه بناء اختیار اقامت ایتدیک زمانده سلطان احمد اول دوری صدر اعظمی خلیل پاشانک برادرلی محمد پاشانک کریمه سیله ازدواج ایدره رک صاحب ترجمه عبدالله افندی دنیا یه کلدی . سن فرقه و وصولنده خلیل پاشا دلائله زمانی افسلندن استفاده ایتدیک کی ینه پاشانک دلائله پرانور عزیز محمود هدائی حضر تلرندن ده تنور ایتدی . پاشانک ایکنجی صدارتنده و شرق سردارلی اوآننده تذکره جیلک وظفه سیله

تفر ایتش . مصره چکیلره رک تبعات و تدریسات علمیه ایله اشتغاله حصر حیات ایلیمشدی . تاریخ ارتحال ۸۰۸ سنه هجریه سنه مصادفدر .
ابن خلدون ، نفوذ نظر ، ورسانت محاکمه سیله کسب اشتهار ایلیمشدی . فلسفه تاریخیه دائر اثرینک مقدمه سننده سرد ایتدیک مطالعات و محاکمات ، اکمشهور فیلسوفلری بیله درین درین دوشونمکه مجبور ایدره جک یک چوق دقایق حکمی بی جامعدر .
(تاریخ بغداد) نامنده کی اثریه اشتهار ایدن خطیب بغدادی ، ۴۶۳ تاریخینده ارتحال ایلیمشدی .

ابن عساکر ایسه ، سکسان برجلده مرکب اولمق اوزره (تاریخ دمشق) عنوانلی غایت قیمتدار برائر تألیفه موفق اولمشدی .
مصرک احوال تاریخیه سنندن باحث تألیف قیمتدار یلا مشنر (سیوطی) ایله ابوالحسن بدری ، ابن ایاس ، ابن واصل ، ابن ابی لسرور ، نوری کی ذوات ده مورخین مشهوره آره سنده ممتاز سیاح عرض ایدرلر .
(مرآت الزمان) مؤلفی ابن جوزی ایله الفحری . واندلس مورخلرندن ابن خطیب ، ابن القطیبه ، شهاب الدین ، احمد الفاس کی ذوات ایسه تألیفات برکزیده لریله اشتهار ایلیمشدی . تراجم احوال مؤلفلرندن ، (وفیات الاعیان) صاحبی ابن خلکان ، (فوات الوفيات) مؤلفی صلاح الدین کتبی ، (تراجم الحکما) محرری ابن قفطی . (طبقات الاطبا مؤلف شهری ابن ابی اصیبه) (الوافی فی الوفيات) صاحبی صلاح الدین صفدی کی ذوات تراجم احوال و طبقات مؤلفلری آره سنده اکثریاده شمه دار اولان ناصیه لردر .

یوقاریدنبری تعداد اولان آثار علمیه مک برچوغی آوروپا لسانلرینه نقل و ترجمه ایدلمشدر .

ساحه قوجاته آتیلان اقوام ، فتح و ضبط ایدره جک لری بلاد و لمصارک احوال و موقع جغرافیایرینه واقف اولمیلدر .
جغرافیا علمنک ترقیسی تأمین ایدن وساطتدن اکمهی تجارتدر . تاریخ قدیم ده تجارتله اشتهار ایدن فیکه لیلر ، جغرافیایه اکثریاده واقف ، واندچوق خدمت ایدن برماتدر .

اسلاملری تاریخ نویسیلکه سیوق ایدن اسباب ، کتب جغرافیه تألیفینک ده اساسلی سائلرندندر . علمای اسلامیه ، فعلاً مشایبون طریققی تعقیب ایدیورلردی . توسیع علم ایچون اجرای سیاحت ، اعظم علمایه عادات مستحسنه دن معدود ایدی .

برطالاب ، بغداددن قارقار ، مصر ویا اندلس ده اشتهار ایدن بر عالمک سده عرفانه قوشاردی . بوکی مدید و دائمی سیاحتلر ، جغرافیا فنک وضع و تأسیسینه عائد اساسلری احضار ایدیوردی .

ایفای فریضه حج ایچون ترکستان چینی ویا قبرواندن قالقان قافله حج ، برچوق شهرلره اوضار ، متعدد مملکتلری قطع ایدر ، طی مراحل ایده ایده نهایت مکه مکرمه یه قدر واصل اولورلردی . بوده برنوع سیاحت دیمکدی . کیده جکی یری بیلمه یین کیمسه نک ، هیچ برزمان منزل مقصوده یازده ووصول اولمه جنی محقق اولدیفندن ،